

*Acta synodi provincialis XXI,*³⁾ *soo van die E. E. heren Gedepu- tierden der stad Groningen ende Omme- landen uthgeschreven unde binnen Groningen begunnet den 8^{en} May ende geendiget den 13^{en} ejusdem deses*

1) „Syn oock — Schmaltzius.” Dit is in onzen cod. met eene andere hand op den rand bijgeschreven, en ontbreekt in YY.

2) „Medanus”, YY heeft „Medanus pastor” en daaronder „Finis.”

3) „XXI” aangevuld uit YY. In onzen cod. staat het cijfer bovenaan in marg. onder het jaartal 1615.

1615 lopenden jahres, in presentie der E. E. hochweisen heren JOHAN WICHERING unde BOCKO AWMA, gedeputeerde des collegii.

Sessio prima hora 3 pomeridiana 8 Majj.

1. Is dese sijnodus aengefanghen van GEORGIO PLACIO, pastore Damonensi als gewesen praeside des vorleden synodi, mit den gebede, waerup die credenzbrieffen der classium avergelevert unde gelesen unde censura morum gehalten worden, in welcher tegens keinen der gedeputeerden h. broders etwes praetendeert unde ingebracht ist, warumb densulvigen session muchte geweygert worden.

Sindt derowegen geapprobiert unnd geadmitteert van teugenwordigen synodo gedeputierde:

uth classe Groningana: dominus CHRISTOPHORUS UCHEMANNUS, pastor e. Groningen, D. HENRICUS CREVELDIUS, prediger int Goerecht, die E. E. RODOLPHUS WICHERING, senior ecclesiae Groninganae;

classe Dammonensi: D. HILDO LAMBERTI, p. Faermsumanus, D. TITUS THEODORI, p. in Sluchtern, D. GEORGIUS PLACIUS, p. Damonensis;

classe Loppersumana: D. JOHANNES EGBERTI, p. in Lermis, D. LUCAS WIDEMARIUS, p. in de Ripe, D. WILHELMUS WALRAVE, p. in Westerembden;

classe Middelstumana: D. ANDREAS STRAETMANNUS, p. in Suydtwolde, D. HERMANNUS ARNOLDI, p. in Middelstum, D. WILHELMUS JOHANNIS, p. in Husing;

classe Enerumana: D. BARTHOLOMAEUS BILLERBEKEN, p. in Warfhuysen, D. ADOLPHUS BESTEN, p. in Whee, D. JOANNES SCHMALTZIUS, p. in Tienaltinghen;

classe Suidthoremana: D. BERNHARDUS ANDRAEAE, p. in Esingen, D. NICOLAUS PETRI, p. tho Vischfledt, D. JOHANNES LUBBERTI, p. in Gripskerck;

classe in Oldenampt: D. REMBERTUS GEORGI, p. up die Meede, D. BERNHARDUS GOLDSWEEDEN, p. in Bliham, D. HEINRICUS A FREDEN, p. in de Schemde.

II. Ist per communia fratrum suffragia in praesidem hujus synodi eligert worden D. CHRISTOPHORUS UCHEMANNUS, in assessorem D. BERNHARD. ANDRAEAE, in scribam GEORGIUS PLACIUS.

[3]. Iss vor raethsaem unde nötig befunden, dat folgende pastoren als THOBIAUS SEUSINGIUS, pastor op Delffziel, HERMANNUS SEBASTIANI, p. in Germerwolde, unde JOHAN SCHRANCKMULLER, p. in Scharmer, tegens ankomen den Donderdach voormiddach im synodo tho erschienen gecitirett worden, umb sick tegens eenige klagten, weder sie in synodo ingebracht, tho verantworten.

Sessio secunda antemeridiana hora 8, 9 Majj.

Fusis precibus 1. sindt die acta synodi praeteritae tho revideren vorgekommen in praesentia deputatorum synodi, und wordt befunden, dat:

2. angaende die combinationes, in articulo primo sessionis¹⁾ secundae gementioniert, die D. deputati des synodi, gelyck hen van synodo belastiget²⁾, die combinierte plaetsen thom theil besichtiget unde nach haerder gelegenheit vlitig inquireert, darvan dese volgende relation doende, dat:

1. die combinationes in classe Loppersumana, als Osterwitwert mit Garlessweer ende Enum med Leermiss, vor ditmael niet komen getrennet worden, uth reden so eenestheils D. deputati³⁾ synodi et D. pastor in Leermiss mundelick dem synodo tho erkennen geven.

[2.)⁴⁾ Breda belangende iss mit einem eygen prediger vorsien.

3. Die 4 kercken in Fredewolt aengaende, daervan in secundo articulo wert mentie gemaect, hebben D. deputati gelicksfals referiert, dat sie in visitatie derselvigen behoren⁵⁾, dat twar ein ider kerecke met einen eygenen prediger behorde vorsien tho syn, dewil sie averst met seer geringe middelen tho underholdinge der predigers vorsehen sindt, als welcke aller vier pastoryen upkumpsten thosamengereket niet aver 148¹/₂ daler loopen⁶⁾ jaarlicks, so hebben domini deputati nae hebbende last van synodo den thostandt [der]⁷⁾ verss. kercken und⁸⁾ gemeenten up den landtsdach den landtsstenden bij requeste tho erkennen gegeven, othmoedelick versoekendt, dat nae believing⁹⁾ gemelter stende uth der generalen kloostermiddelen soveel middelen thom miensten mochten bygefoeget worden, dar 2 pastoren nah nottrufft van muchten leven. Waerop noch antwort und resolutie verwachtet, und dominis deputatis synodi thokumpstig belastiget wert dit vortaeen tho persequieren.

4. 3. Item wat belanget die combinationes in classe Eneverumana, so hefft synodus so ten ansien dersulvigen als aller anderen combinatien in deser provincien generaliter dergestalt resolviert und mitzdiesem die

1) „sessionis” verbeterd naar YY. Onze cod. heeft „cessionis.”

2) na „belastiget” volgen in YY enige . . . , alsof hier iets zou zijn overgeslagen.

3) „deputati” verbeterd naar YY. Onze cod. heeft „destuta”.

4) „[2]” genummerd naar YY. In onzen cod. zijn de nummers verkeerd aangebracht.

5) „behoren” YY heeft „befunden”. In het origineel kan gestaan hebben: „befunden to behoren”.

6) „loopen” verbeterd naar YY. Onze cod. heeft „lasten”.

7) „[der]” aangevuld uit YY.

8) „und”. Onze cod. heeft slechts de afkorting „v.”

9) „nae believing” verbeterd naar YY. Onze cod. heeft: „der beleving”.

thokumpstige D. deputatos synodi belastiget, dat sie med ernst by die E. E. heren Gedeputierden sollen aenholden, dat haer E. E. wolle tho stichtunge voeler gemeenten undt wechneming der missbruck, so by voele collatoren und kerckvogten dissfals geplegt worden, beleven dor een express mandaet allen predigeren tho gebeden und upleggen, dat derselvigen keiner nach 1) enige combination stahn off die anverden, idsy den dat em van den collatoren und 2) gemeinte dersulvigen plaetsen die gehele upkumpsten, tho den pastoryen gehorig, unverkreinket thogestahn und 3) togefoget werden dersulvigen sick als andere pastoryelanden tho gebuicken.

Werdt oick mede den classis uperlegt haer devoer in sulcken fall tho doen undt keine combinationen, als in sulcker gestalt und dar id die noot erfordere, te aprobiren, insonderheit dat combinirte platsen, so entweder sufficient middelen hebben einen eygen prediger tho underhouden, oft bequame aen ein ander benabartsplaetse konde gehechtet worden, kommen tho vacieren, sal classis al haer mogelicke vlyt anwenden, dat sulcke combinationes affgeschafft worden, glick van den christlycken synodo geachtet, dat folgende plaetsen beter [und] 2) bequame combiniert worden konnen: Oldrum med Niekerck, Fledorp met Suerdyck.

Heft daerup synodus D. STRAETMANNUM und 2) D. BARTH. BILLERBEEKEN autoriseert umb eerster gelegenheit sick aen die ghemeenten und 2) collatoren dersulvigen plaetsen tho attressieren und 2) nomine synodi 4) bij 5) densulvigen an tho holden, dat med haer consent und 2) inwilligung up sulcke wyse vernomde plaetsen mochten combiniert worden etc.

5. Synodus lettende up articulum tertium sessionis ejusdem heft vorstaen, dat CLAUS JANSSEN, der Wedderdopersche secte thogetheran und anhangig, in schoeldinst tho Marslach tegen danck und 2) willen des classis und 2) prediger darsulvest noch verblivet, waerup synodus an die E. E. heren Gedeputierden des collegii present synde versocht, dat har E. E. walt believeen disse sake med den anderen heren Gedeputeerden in communicatie te nemen und door een mandaet gemelten schoelmeister synes denses tho entsetten, mede upleggende der collator und gemeendt tho Marslach, dat se einen anderen bequamen schoelmeister in syn plaetse stellen.

6. Betreffende articulum 1 sess. 3 aengaende Marsum 6) ist van classe Dammonensi refererirt, dat Marsum 6) niet sufficient sy einen eigenen

1) „nach“ verbeterd naar YY. Onze cod. heeft „noch“.

2) „und“. Onze cod. heeft slechts de afkorting „v.“

3) „[und]“ aangevuld uit YY.

4) „synodi“ naar YY verbeterd. Onze cod. heeft „cynodi“.

5) „bij“ naar YY. Onze cod. heeft „b.“

6) „Marsum“ YY heeft „Mahsum“.

prediger tho holden, und darum voer gut achtet, dat sulcken denst med dem denst domini EGBERTI tho Wtwirda combiniert blive. Daerin synodus nochmaels vorwilliget, mitz dat die vogaende resolutien artic. is to hujus sess. int gemein van alle combinatien handelende, vortaen niet avertreden worde.

Sessio tertia pomeridiana hora secunda, invocato divini nominis auxilio.

1. Belangende HERMANNI CHRISTOPHORI saecken hebben D. deputati synodi in dersulvigen haer utterste devoir gedaen, alss even na uthwysinge articuli secundi sess. tertiae imponiert, unde so HERMANNO sulvest als die gemeendt und 1) ingesetenen des caspels tho Tjucquert die resolutie des synodi van HERMANNO genomen schrifteliken geinsinueert, vormanende beides, HERMANNUM dat he sick synodi sententie conformierende ende gehorsameliken onderworpene van den predigampt gantschelick ontholdende und 1) desistere, unde die gemeente dat sie dessen HERMAN. vor genen prediger erkennen noch achten, sonderen in syn plaetse met bewilligung des heren collatoren einen anderen kiesen. Hebben mede an den E. E. juncker BALTHASAR RIPPERDA, alss unicum collatorem ter plaetse, diergelicken schryvent affgeverdigd, biddende im nhamen des synodi, dat syn E. E. die HERMANNUM conferierte und 1) confirmierte vocation umb vele reden, im sulvigen schryvent utgedrucket, cassieren und ein tuchtige persoene hem, als unwerdig dat predigampt tho bekleden, substitueren wolde. Waertegens syn E. E. vor HERMANNUM schriftlichen geintercediert, daerby vorklarende, dat syn E. E. gesinnet sye HERM. tho manuteiniren unde by die eenmael an hem conferierte und 1) vorsegelte vocation vermoge sins hebbenden rechts der 2) collation tho persistieren. Welcke intercessionsschryft deputati synodi 3) med viele wichtige reden beantwordet und nochmaels instantelick angehouden zyn E. E. up haer vogaende versoek, twelck sick synodus heft laeten gevallen, unde verblift gantzlicken noch bij die vorige in den vorigen actis artic. secundo sess. tertiae utgedruckte resolutie.

2. Hebben deputati classis Middelstumanae geprotesteert tegen dat examen ALBERTI HUSINGII, so desen vergangen winter van classis Enerumanae deputatis in absentie deputatorum synodi examinert iss und umb den 4) prediger tho Sandtweer arbeitet, alss welches stridet tegens offer-

1) „und“. Onze cod. heeft slechts de afkorting „v.“

2) „der“ naar YY. Onze cod. heeft „die“.

3) „deputati synodi“ staat in onzen codex vóór dezen volzin op een afz. regel, doch hier geplaatst naar YY.

4) „den“ YY heeft „een“. Voor „prediger“ moet zeker „predigen“ gelezen worden.

mals in synodis genamene resolutien, dar synodaliter verbaden wert, dat nemandt mach geexamineert worden, ehr he eine rechmetige beroping van eenige gemeente konne verthonen.

[Res.] synodus, dat classis Midd. (ungeachtet der reden der and.¹⁾ deputati class. Enerumanae sick meinten tho entschuldigen) nit sal gehalten syn in sulcken examine tho acquiesceren, sonderen gemelten ALBERTUM wal moge de novo examini subycieren unde dissfals doen, wat sie der kercken Christi am stichtlicksten tho syn erachten und befinden.

3. In sacken MELCHIORIS BALTHASARIS iss van D. deputatis synodi und classe Suidthorrumana vormuge daervan gestelte acten, by dominis deputatis synodi²⁾ berustende, also gehandelt, dat synodus ein goet contentement aen³⁾ heeft.

4. Hebben D. deputati synodi vorklart, dat folgende pastoren ten achterfolge articuli 3 sess. 3 in haer handen avergelevert hebben die testimonia van haren examinibus, welke vor genoechsae a D. deputatis approbieret sint, als D. GERHARDUS LOELINGIUS, pastor tho Wagenborgh, D. DANIEL HUELSSBUSS, pastor tho Ostwolda, D. JOHANNES WINCKENIUS, pastor tho Borchsweer.

5. Is den synodo tho erkennen gegeven, dat folgende personen thom predigamt in dese provincie gefordert unde van dem classibus, daerunder sie respective gehorig, examiniert und admittiert sint, van welke examinierung synodo genochsame testimonia sint verthonet alleene uth classe Dammonensi D. JOHANNIS ULCHENIUS⁴⁾, pastor tho Siddeburen. De anderen, so hare testimonia im synodo nit avergelevert, sollen gehalten syn sulckes tho doen an deputatis synodi etc.

6. Folgende personen, staende under den examine, sollen gehalten syn dessulvigen sufficientia testimonia D. deputatis synodi finito examine tho vortonen, als CAROL. RENEMAN, beropen thom pastorn in Crewert, PETRUS BERNHARDI, gekohren van die gemeendte tho Upwierda, sorterende beide under classe Dammonensi etc.

7. RITZE WATTENS angaende bliff synodus by vorenamene resolutie, articulo 1 sess. 4 exprimirt, verstaende dat die vermahninge der pastoren nit fruchtbarlicks by hem wolte schaffen.

1) „reden der and.” YY heeft „ahnwesenden”.

2) „synodi” naar YY en ZZ. Onze codex heeft alleen „s.”

3) „aen” YY heeft „dahran”.

4) „Ulchenius” YY en ZZ hebben „Ulkenius”.

Sequuntur gravamina generalia.

[8] 1). Iss befunden, dat in 1 unde 3 gravamina angaende die under-teekunge novae formulae confessionis, unde colligierung der argumenten pro et contra de quaestionibus controversis inter orthodoxos et Harminianos van den classibus, in vorige acte genominiert, niet widers gedaen sy, welke doch van synodo denuo ehres²⁾ amtz dissfals vermaent synde, anbelavet sulckes na vermogen henferners tho achterfolgen.

[9]. Secundo gravamini belangende die articulen, up welke classes in examinibus sollen letten, iss van D. deputatis synodi genoch gescheen, welke darin gemelte articulos an alle classes schriftlick hebben aver-gesonden³⁾.

[10]. Quartum gravamen angaende catechismum ALDEGONDE, iss van einige heren predigers achtervolget unde van den anderen gelikfals tho doen beloffte gedaen, etc.

[11]. 5 Gravamen belangende pastoryen, vicarien ende andere geiste-licke goederen. Iss nha bevel van D. deputatis synodi an syn G. unde die E. E. heren Gedeputeerden by requeste versocht met specificatie van abalienatie eeniger kerkliker goederen, waerop S. G. und die E. E. heren Gedeputeerden eenigermaten gedaen, blyckend by die requeste unde darup gegeven apostille, by dominis deputatis synodi berustende. Unde werdt dominis deputatis synodi thokumstig mitzdessem belastet op dit gravamine vortaen sonderling tho letten und datsulvige tho urgieren.

Sessio quarta 10 May hora 9 antemeridiana.

1. Is van D. deputatis des classis in Oldenampt an synodum versoecht, dat synodus D. mag. SCHEPPLITIO, pastor tho Wedde, doer guede recom-mandatie unde vorbede an die E. E. heren committerden van die closter-landen wolden beforderlick sin, dat he tho nothwendiger behulp siner huissholdinge eine verehrunge van hoer E. E. uth gratia muchte erlangen ende genieten⁴⁾.

Res. Synodus hefft sick sijne persoon willig angenommen unde D. HIL-LENIUM, D. SAMUELEM SMALTZIUM und D. BERNHARDUM GOLTSWEERDEN daede-lick afgeferdigt umb den E. E. heren vorschreven nomine synodi ein request tho presentieren, darinne versoeckende dat haer E. E. believe wollen gemelten D. SCHEPPELITIO in ansehung sines geringen thostandes med ein gude verehrung tho begunstigen.

1) De articuleering is overgenomen uit YY.

2) „ehres” naar YY en ZZ. Onze cod. heeft „theres”.

3) Dit geheele art. 9 is in ZZ op den rand bijgeschreven.

4) „ende genieten” ontbreekt in YY.

2. Iss van classe Enerumana synodo tho erkennen gegeven, dat die E. E. REINDT ALBERDA alss collator an LEFFERTUM HANTING, borger van Embden, den predigdenst tho Leenss geconfiriret hebbe, unde sick onderstaen nae syn utterste vermogen densulvigen der gemeente aldaer tegens haeren willen up tho dringhen, wesshalven oick ein klagschrift, van die meesten ingesetenen des caspels tho Leens underteckent, in synodo vorgelesen, warin sie verklaren tsamentlick, dat sie umb reden, in haeren schriven verhalet, gedachten LEFFERTUM voer keinen prediger erkennen noch achten wolten unde wuntschen, dat sie syner dessfals muchten entslagen worden.

Waertegens synodus vorstendiget worden, dat den E. REINDT ALBERDA by den E. E. unde hochwisen heren hovetmannen rechtlick verkregen, blickende wt gemelter heren 2 sententien, in synodo verthoont, dat classis Enerumana sal geholden syn binnen sekere bestempte tydt LEFFERTUM HANTING tho examiniren in presentia D. CORNELII HILLENII, D. BERNHARDI THEODORICI, pastoren in Groningen, und alssdan haer urtheil van syn wetenschap und 1) gaven haer E. E. tho erkennen geven, waerin sick classis beschwert gefunden, nademmale he alrede in coetu tho Embden examiniert und thom predigdenst admittiert iss, na wtwisinghe hem van coetu communicati testimonii. Jedoch erachten sie na harder meinung und mochten wel liden, dat die gemeente tho Leenss med ein anderen meer gequalificirten prediger konte vorsien worden, insunderheyt dewil die gemeente ganzlick tho syn persoon niet genegt iss. Begerende dess ehrw. synodi rath und 1) bedencken van disse saecken.

Res. synodus: 1. dat idt nit behorlick noch ratsam sye LEFFERTUM de novo examini tho subycieren als streckende tot verkleinerung des coetus Emdani, waruth veel swaricheiten lichtelicken muchten ontstaen. Hefft deswegen D. HILLENII med D. BERNHARDI ANDREAE gecommittiert sulckes des E. E. heren hofftmannen an tho denen unde die inconvenienten unde schwaricheden, so nach achtung des synodi tusschen den coetum Emdanum und ministerium hujus provinciae uth solche wise 2) tho handelen errisen können, haer E. E. in bedencken tho geven und 1) an tho holden, dat haer E. E. classen Enerumanam niet beschwaren wolle tegens dit gutduncken des synodi, und 1) tho praejudicio und 1) misscontentement coetus Emdani gemelten LEFFERTUM de novo tho examinieren.

2. Iss vor guet gefunden LEFFERTUM HANTING vor [dem] 3) synodum up den namittag tho forderen, und 1) dewiele de gemeente tho Leens pretendiert an gemeltes LEFFERTUM gaven im predigen geenen gefallen tho

1) „und“. Onze cod. heeft slechts de afkorting „v.“

2) „wise“ naar YY. Onze cod. heeft „wist“, ZZ „twist“.

3) „[dem]“ aangevuld uit YY.

dragen, sine gaven im synodo eenmael tho hoeren, updat synodus sulcke sulvest gehortt hebbende med meerder fryheit in syn saecke moge handelen. Tho welckere ende hem in synodo vorschynende up des ehr. synodi citatie injungert ist eine korte proefpredigt in synodo up avermorgen namiddach, wesende den 12^{en} May, tho doen aver die worde versie 38 capitis secundi Actorum, welckes he im synodo angenamen unde tho achterfolgende belavet.

3. Iss THEODORICUS, pastoer tho Lanum¹⁾ in Ostfrieslandt, in synodo compariert sick beklagende, dat hy umb reden, einssdeels dem synodo vorklaret dor tusschenspreken des coetus Emdani, sinen deenst tho Lanum¹⁾ resigniert hebbe, daerup fruntlick begerende, dat synodus sin person de recommendatie an enige vacierende gemeente in deser provincie tho siender befordering wolte behulplick syn.

Res. synodus, dat he D. deputatis synodi thokumpstig gude testimonia van coetu Emdano verthonen sal, welke solche guttbefunden hebbende hem in sinen begeherten wilfahren unde nomine synodi die behulplicke hant leisten sollen.

4. Hefft sick synodus laten gefallen, dat uth den heren predigeren, den synodis vorthan bywahnend, communib. suffragiis ein prediger sal eligiert worden umb an die plaetse, der synodus celebriert wordt, under wehrenden synodo ein predicatie doen²⁾ an stede der pastorenn dar-sulvest, waerna sick hirnae ein ider mach schicken.

Sessio 5 pomeridiana 10 Majj hora 2 finitis precibus.

1. Hebben D. HILLENUS und D. BERNHARD ANDREAE van empfangen antwort van die E. E. heren hovetmannen im synodo report gedaen unde vermeldet, dat hoer E. E. sick dergestalt up synodi versock erklaret hebben, dat dersulvig intent und³⁾ meinunge nit gewest is noch uth den gegeben sententiis sal konnen blicken dat examen coetus Emdani eeniger-wise tho krencken, sonderen dat haer E. E. in twivel getagen hebben, dat gemelter LEFFERTUS in hypothesen nit genochofsam qualificiert sie umb sodanige gemeente, als tho Leens iss, med stichtinge tho bedienen, unde mogen derowegen wel liden, dat synodus in die saecke handele, also sie id am stichtlicksten vor die kereke Christi befinden, welche haer E. E. dissfals nit prejudiceren wil. Daerby doende dat de E. REINT ALBERDA etlickemael tegens har E. E. sick hefft laeten verluiden, dat sin E., in gefal LEFFERTUS van dem classe unduchtig und³⁾ unbequaem befunden werde solchen dienst tho bekleden, van sinem proposito wolde desisteren.

1) „Lanum“ YY heeft „Canum“.

2) „doen“ YY heeft „doen sall“.

3) „und“. Onze cod. heeft slechts de afkorting „v.“

Sindt revidirt gravamina specialia.

2. Angaende articulum 8 sess. 4 wordt synodus adverteert, dat JACOBUS JANICULI sick unstichtelyck drage by sin gemeente, waerup classis Groningana in synodo, under welcher he sortirende iss, angenamen hefft up sin person wat meerder tho letten, unde hem schuldich befindende tho doen na behoeren.

3. In D. HERMANI DRECKII saecke vermoge articul 9 iss van D. deputatis synodi by den E. E. heren Gedeputteerden gehandelt, woe ock wegen der alumnorum hujus provinciae, als haer articulo 10 belastiget na wtwisege der acta, bij¹⁾ D. deputatis synodi berustende.

4. Sindt van synodo an den E. E. REINT ALBERDA gesonden D. ANDREAS STRAETMANNUS, dominus assessor, unde D. BARTHOLOMAEUS BILLERBEECK nomine synodi sin E. an tho denen, dat die prediger dess classis Enerumanae up die bestembte tydt na uthwisinge unde erforderung der E. E. heren hovetmannen sententie in LEFFARTI saecken nit konnen handelen, und dat synodus in die saecke gesinnet is tho doen, als id tho vorbereitung gotlicher ehre und erbuwinge der kercken Godtes, wo ock tho verhodung veler ergernussen na Gottes wordt tho geschien kan befunden worden, unde dat syn E. E. id darup ditmael wolde laten berusten.

Waerup sick den E. E. REINT ALBERDA tegens haer w. verklaret, dat S. E. synodi vorstell in sin bedencken neme unde dor D. assessorem tegens morgen dem synodo sin meininge und andtwordt wolle inbringen laten.

Sequuntur gravamina, in synodo proxima nyes gehandelt in sess. 5 etc.

5. Angaende gravam. classis Groninganae befindet synodus, dat die D. deputati in gravamine primo angaende die praebenden gehandelt, blickende uth der acten by haer w. berustende.

6. Up 2 gravamen van introductie der prediger synodus nader gelettet hebbende, befindet gut tho syn ad conciliandam ministerio inprimis auctoritatem, dat die nye ankommende predigers solenniter in presentie thom minsten eeniger collatorn ter plaetse sellen introduciert werden, unde gelick als in der stadt Groningen jurisdictie geschiet, also ock in den Omblanden sulckes observiert und onderhouden sal worden.

7. Up gravamen 4 angaende die bededagen befehlt synodus, dat alle predigers nochmals vlitig sullen lettenn na uthwysinge gemeltes gravaminis, mede den D. deputatis thocompstich belastende by den E. E. heren

1) „bij” naar YY en ZZ. Onze cod. heeft „b.”

Gedeputeerden an tho holden, dat haer E. E. believeen wolde in die uthschrijvinge der bedeldaghen uthdruckelick te mandieren, dat up den-sulvig fast und 1) bedeldag keine krogers mogen bier ofte wyn tappen, by uthgedruckte straffe und 1) broke.

8. Angaend gravamen quintum van die uthlegginge unde colectie gewisser penningen ten profyt der nachgelatenen weduwen und 1) kinderen der verstorven pastoren in deser provincie hefft D. HILLENUS als deputatus synodi cum collegis synodo referiert, dat haer w. in jungst geholdenen visitatie in allen classibus umb consensum [angehouden] 2) und van den meisten vorkregen. Die anderen hebbende sulckes in haer wider bedencken genomen, hebben hoer w. mede gewisse articulen, nae die-welcke voerss. peningen colligiert ende administrert sullen worden, an alle classes schriftelick overgesonden, verhapende dat diesulvige van allen approbiert und acceptiert siendt worden.

Waerop synodus van die tegenwordigen h. broders verklarunge gefordert van die meinunge der broederen in haeren classibus. Daerup tegenwordige D. fratres uth den Omblanden und 1) Oldenampte verklaret, dat die meisten predigers in dit stucke noch swaricheit maeken unde datsulvige in wider deliberatie nemen.

Synodus merckende, dat vornemelick een nach den anderen wachtet, siet vor gut an, dat tegenwordige D. fratres synodo bijwohnen 3) die vorgemelte articuln, van D. deputatis gestellet, vor haere person anderen thom exempel und nafolge undertekenen, nit twivelende sulcke anfanck gemaectet synde, dat die anderen desto gewilliger sollen volgen.

9. Belangende articulum 6 sessionis 5 van den schoelmeister tho Oldensiel iss mede van D. deputatis synodi in haer remonstrantie up den landtstag ingegeven, waerup noch resolutie tho vorwachten und 1) tho vervorderen steit.

Gravamina classis Dammonensis.

10. Angaende 1 gravamen van den tuffelsbanner in den Dam, iss van D. deputatis by den E. E. heren Gedeputteerden vorkregen, dat haer E. E. believeet an den redger ter plaetsen tho schreven und gebeden, dat he dragende 4) amptshalven in de saecke doe nae behoren.

Grav. secundum aengaende die Wederdopers, daervan ock articulo 4

1) „und“. Onze cod. heeft slechts de afkorting „v.“

2) „[angehouden]“ aangevuld uit YY.

3) „bywohnen“ YY heeft „bywohnende“.

4) „dragende“ YY heeft „dragendes“.

sessionis secundae gemeldet, iss van D. deputatis na uthwisinge haer acten gehandelt. Unde findet synodus nodig, dat int kumpstige bij die E. E. heren Gedeputeerden umb executie gepublicierter mandaten tegens die Wederdoopers instanelick van D. deputatis synodi angeholden worde.

Tertium gravamen, als aengaende die enthillingung des sabbathdages¹⁾ und²⁾ die grote leedtbieren, hebben die E. E. heren Gedeputeerden op anholdent D. deputatorum synodi belovet sulckes mede in har E. E. propositien up den lantsdach in tho geven, waerup noch niet ervolget.

Gravamina classis Loppersumana.

11. Angaende 1 werdt van synodo nit doenlick befunden die Mennisten van den ghebruyck der kerckenlanden af tho krigen, mer vor guet erachtet unde tho dem ende allen predigers in den Omblanden befahlen, dat se allen vlit anwenden scholden, dat die Mennisten, noch kein gebruyck der kerckenlanden hebbende, vortaen umb daertho tho gelangen oeck soveel mogelick afgeholden worden.

II Gravamen, dat classis begert, dat dat fraterhuss muchte provinciael gemackt worden.

Iss van D. deputatis synodi mede up den landtztog vorgedragen und versocht, waerup noch resolutie vorwachtet wordt. Unde dewile uth der ordinantie, van einen ehrbaren und²⁾ hochwisen rath deser stadt Groningen im fraterhuse gestelt, gude hope geschopfet wert, dat die predigers meddertyt tho haeren begeren einigermaßen mochten gelangen, so wordt D. deputatis synodi belastiget in die sacke tho eferen.

Gravamina classis Middelstumanae.

12. I Gr. van underholdinge der gelickheit in ceremonien wordt van allen classibus achterfolget.

2. Belangende die unordnung, so by den boeckdruckers in Groningen geplecht wordt, hebben up versock D. deputatorum synodi die E. E. hochwisen heren borgermeistern unde rath der stadt Groningen belavet up datt drucken goede ordre tho geven unde synodum in folgenden tyt diessfals klageloss tho stellen.

3 Gravamen belangende die reparatie der kereken tho Rottum, hebben die E. E. heeren gecommiteerden D. deputatis synodi belavet desulvige tho reparieren.

13. Gravamen secundum classis Ener. klagende, dat die collatoren

1) „sabbathdages” naar YY en ZZ. Onze cod. heeft „sabbathages”.

2) „und” Onze cod. heeft slechts de afkorting „v.”

tegens danck und 1) willen der pastoren und 1) der gemeente an enige plaetsen koster offt schoelmeisters willen indringhen, iss, soviel haeren classen angeit, by classe afgehandelt.

14. Grav. secundum classis Suidthorr. angaende pastores emeritos, dat diesulvige met eenige underholt muchten van der provincie vorsehen worden, hebben D. deputati synodi sulckes mede haerder remonstrantie aen die landtstende incorporiert.

15. Grav. classis in Oldenampt klagende, dat kerckvogten, niet allein kein frunde sonderen ock fianden synde unser christlicken religie, geduldet werden, hebben D. deputati an die E. E. heren burgemeisteren unnd rath der stadt Groningen remonstriert, welcke belovet hebben van dessen stuck met den heren drost in communicatie to treden unde tho doen na behoeren.

16. Belangende articulum 1 sess. 7 van den prepositurenn, hebben D. deputati synodi referiert, dat haer w. die questie die preposituren angaende so in genere alss in specie van die prepositurenn tho Usquart up den landtstag mede ingegeven, als blyckt uth denn actis, by D. deputatis berustende, synodo vorgelesen.

17. In secundo artic., belangende die reconciliatie des E. GEERT CLANTZ med den pastorenn tho Schermer, iss wegen langwiruger absentia des E. E. GEERT CLANTZ noch niet gedaenn.

18. In 20 angaende die koster und schoelmeisters, soe van die kloestergoederen solariscert worden, in solckes iss bi den E. E. heeren gecommittierden gehandelt, als blicket uth den actis bi D. deputatis synodi, unde den rentmeister uperlecht geen gelt aen sodanighe parsoonen uth to tellen, ehr sie guet getuchenisse vann haeren classe, daerunder sie staen, kunnen verthoonen etc.

Sessio 6 antemeridiana hora 9, 11 May finitis precibus.

1. Hefft classis Enerumana synodo klagende tho vorstaen gegeben, dat den E. REINT ALBERDA gesinnet sye die weduwe des saligen pastoris in Leens in haeren gnadenjahr, van classe bedenet vor die weduwe, tho bekorten unde sie derwegen vor die E. E. heren hovetmannen gecitert, begeerende dat synodus soveel mogelick sulcken wolde vorkommen, daermede dit exempel niet ock van anderen in quade consequentie mochte getagen unde nachgefolget werden.

1) „und“. Onze cod. heeft slechts de afkorting „v.“

Synodus de saecke behertigende unde vorstaende, dat ditsulvige in tegenwoordiger tydt vor die E. E. heren hovetmannen solde dienen, heft D. BERNHARDUM ANDREAE assessorem unnd D. ANDREAM STRAETMAN. aen die E. E. heren hovetmannen affgefertiget umb haer E. E. van die gelegenheit des genadenjahres recht tho informiren, und in nhamen der samptliken heren predigers an tho holden, dat haer E. E. up begerent des E. REINDT ALBERDA nit bewilligen wollen, dat tho vorkortinge unnd nadeil der weduwe unnd consequentelik ock andere prediger mocht strecken.

Warup D. BERNHARDUS unnd D. STRAETMANN in synodo relatiert, dat sie twaer sick understhaen eerstelik des E. E. REINTZ ALBERDA gemoet doer frundtlike versoken unnd intercessie tho mogen voranderen unnd darhen inducieren, dat sin E. E. die gratie vorss. weduwe oick wolde genieten laten, welcke bethero alle andere genaten hebben, averst niet konnen verwerven. Unde dewile haer w. vorsthan, dat den E. E. REINDT ALBERDA van die weduwe noch anders nit bi rechte fordert alss die upruiminge van die pastorienbehusinge tho Leenss, hebben sie hoer boetschap an die E. E. heeren hovetmannen nit laten gelangen, und let synodus disse sacke solange berusten, bet dat sin E. wat widers tegenss die weduwe tho krenckunge dess genadenjahres rechtlicken attentiere. Sullen alsdann D. deputati synodi sick vorss. weduwen annemen und haer saecken nomine synodi na vermogen helpen beforderen.

2. Iss vorseheenen im synodo HILBRANDUS VALLENSIS, pastor tho Sallinck¹⁾ in Overijselt, tho erkennen gevende, dat he umb reden hem movierende unde synodo mede vorgestellet locum tho mutieren gesinnet was, so he doer goede recommendatie und vorbede des ehrw. synodi in disser provincie ergens mochte gepromovieret worden, presentierende guede getuechenisse sines vorholts tho allenn tyden te vortoonen.

Res. synodus, dat etziger tytt keine bequame²⁾ gelegentheyt sy umb syne persoen na sin begeeren tho beforderen. Imfall averst eenige occasio muchte vorfallen, sullen D. deputati, gude getuechenisse sines vorigen vorholtz und levendes gesehen hebbende, sick siner persoen annemen unnd nach hoerenn vermogenn tho synnen vornemen behulplick syn.

Gravamina, nyes im synodo van den classibus ingebracht ende affgehandelet.

Gravamina classis Groninganae.

1. Also temet wort vernomen ende voer vast bekend, dat ten ansien

1) „Sallinck” naar ZZ. In onzen cod. staet „Sallingen” en daarboven de letters ek. YY maakt daaruit „Salckingen”. Bedoeld is Zalk.

2) „bequame” naar YY en ZZ. Onze cod. breekt den regel af met „bequa”.

dess houwelicken staets benevens andere misbryken insonderheit hierin die kerckenordenunge wort overgetreden, dat niet alleene eenige tesamen-gegeven worden, welcker proclamatiën alleen op een plaetse, tsy daer die bruidegom tsy daer die bruydt wonet, sin gegeven ende niet meer op andere plaetsen, daer d'eenē oft d'ander haer woninge ende haer ver-naemste vrinden hebben, ja dat meer iss, dat met sodanige nalaetinge der proclamatiën noch buyten wetene, ja tegen den danck der olderen eenige in echte worden thosamengegeven tot een openbare nasprake, lasteringe unde untstichtinge over den dienst der kercken, off niet nodich sy, dat synodus daerup lette, daerto arbeide, dat sulcks vortaeen werde verhindert, unde bedencke, wat *censura sodanig* prediger werdig sal syn, de hem daerin heeft verlopenn.

Resolutiones synodi.

Hefft sick up voergaende citatie dominus THOBAS SEUSINGIUS synodo sistiert unde avertuiget synde, dat he in dem Delphzyl 2 jonge persoonen sonder van hen to eisschen getuichenisse van proclamatiën, so tho Groningen, daer de bruidt unde haer olderen med der woninge residerenn, behoorden vorhergegaen tho hebben, tegens danck unde willen der olderen copuliert hefft, stridende sulckes tegens Godttz woert unde den 66 articul der kerekenordeninge, waerumb TOBIAS, met geene gefonderte redenen und bewiss sick entschuldigen konnende, im synodo culpam deprecirn motenn unde scherpelick gecensureert worden, befehrende hem diergelicken niet meer tho doen.

2. Het wort bevonden, wie kennelik iss, dat in eenige classen deses synodi vorscheiden persoonen syn, die malkanderen beswagert oft ock doer bloetverwantschap verbonden syn, waerdoer tot syner tijt in die nodige handelinge unde saecken der kereken doer een tsamenstemminge der sodaniger die vruchtbaarheid unde stichtinge verhindert unde ock die vryheit, tsy van sodanige verwante persoonen selve offte doer lieffte offte doer ontsich vor malkanderen ingeholdenn wordende, tsy inssgelicks ock van die classicale vergaderingen, niet weinich gekrencket unde wechgenomen soude mögen worden. Wort gevraget, oft het niet nodig ende geraden sy, dat die synodus daerop in 1) tyts achtinge geve, ende doer een bequame resolutie in sodanige saecken tot die beste stichtinge orden stelle.

Res. synodus. Synodus, sulckes befunden hebbende in classe *Middelstumana* unde *Enerumana*, hefft daerin tho remedieren na ripe delibratie eentrachteliken folgendergestalt resolviert, unde gebut allen classibus

1) „in” naar YY en ZZ. Onze cod. heeft „ein”.

strictelick tho observierene, alss 1. dat die pastoren, in einem classe staende unde under einander befrundet ofte beswagert synde, in vorhandelinge haerder eegen saecken, een ofte meer van haer angaende, sullen uthgaen et reliquis fratribus classis thostahan van haer sake in ipsorum absentia tho deliberierenn unde tho schluten.

2. In gemeine saeken in de stemmen, haer niet concernierende, sullen gemelte persoenen gelick die anderen frye deliberatie und thostemmen hebben. Jedoch so vermercket wurde, dat sie oft eenige under haer sick thosamen hielden partyschap thonende, sullen sulcker stemmen thosamen niet mehr als eine stemme vorstrecken.

3. Wenn vota occulta colligieret und gegeben sullen worden, sullen sulcke befrunte pastoren niet mehr als eine stemme vor sick allen geven können.

Darbenevest wert classib. ernstliken¹⁾ anbefahlen, dat sie soveel mogeliken verhinderen, dat consanguinei oft befrundete pastoren in een classe sick so seer nit vormehren unnd sterken.

Gravamina classis Dammonensis.

1. Beklaget sick classis, dat die duvelbanner noch in den Dam ongestraffet ende onverhindert, tot vieler menschen ergernisse ende verfoeringe, verbliffet ende in sinen dingen voertvaret²⁾.

Res. synod., dat idt by voriger resolutie artic. 19 sess. 5 verblivet, unnde injungieret D. deputatis synodi, dat sie by instantie an die E. E. h. Gedeputeerden henferners noch anholden.

2. Claget classis over die ontheliging des sabbathdages, so ongestrafft so langer ho groter wort.

Res. synodus³⁾, dat domini deputati synodi so by die E. E. heren gedeputerden alss ock up den Oester unnd Westerwerff sullen anholden, dat allen redgeren uperlegt werde ten achtervolge haeres dragenden amptes sulke sunde unnd abusen in haer judicaturen tegenss tho sthan unde tho straffen.

3. Klaget classis, dat viele vann die Mennisten, welchen die copulatie in onsen kercken geweigert wort, eer sy gedoept syn, na Maryenhave in Oestfrieslandt ende tho Hage sick verfoegen, daer sy⁴⁾, die pastoer

1) „ernstliken” naar YY. Onze cod. en ZZ hebben „wustliken”.

2) Hierop volgde alleen in onzen cod.: „Res. s., dat domini deputati synodi, so bij die E. E. heren Gedeputeerden al is verschreven”. Doch deze woorden zijn onderschraapt op eene wijze, die evengoed een doorhaling kan beteekenen.

3) „synodus” naar YY en ZZ. Onze cod. heeft slechts de afkorting „s.”

4) „sy” ontbreekt in YY.

een vorehrunge van sick geven hebbende, copulieren, oft synodus doer behulp des coetus tho Embden solekes niet solde kunnen vorkommen.

Res. synodus 1), dat domini deputati synodi sullen by die E. E. heren Gedeputeerden anholden, dat van haer E. E. ein schrivent an denn wolgebaren heren heren ENNO, graffenn und heren zu Oestfriesslandt, afgeferdiget und begeret werde, dat S. Gnaden dem ministerio dusser provincie tho gefallen inhibitie doe, dat sucks vortaen in S. Gnaden landt niet mehr geschiee.

Sessio septima hora 2 pomeridiana 11 Majj fuis precibus.

1. Hefft dominus assessor ingebracht, dat die E. E. REINT ALBERDA synodo up dessulvigen aen hem gedaene begroetinghe vor antwortt let wetenn, dat sin E. E. gantzlick gesinnet sye van die sententie der E. E. heren hoefetmannen in gratiam synodi nit tho declinieren, daerby doende dat sinn E. E. LEFFERTO by verlesunge seiner gunst unde gratie, ock cassatie der van sin E. hem conferirte vocation vorbadenn hebben dem synodo nit tho parierenn, noch dessulvigen iudicio angaende disse questie sick tho submittieren.

II. Iss compariert D. doctor ANDREAS WINSHEMIUS med vulmacht des caspels Leenss unde nevenst anderen reden, so die gemeente in haer vorige request, an synodum gementioniert, urgieret dat dat testimonium coetus Emdani LEFFERTO HANTING medegetheilt vann sinnem examine unnd admissie thom predigampt, conditionall unnd seer schlicht sy, van middelmatige gavenn unnd wetenschap LEFFERTI getuigende, versocht derowegenn im nahmen der gemeente tho Leenss, dat in conformitee der E. E. heeren hovetmannen sententie gemelter LEFFERTUS geexaminert werde, nit in thesi tho krenckunge examinis coetus Emdani, sonderen in hypothesi tho beprovinge siner geschicktheit und gavenn, oft he die gemeente tho Leenss genoehsaem unnd vruchtbarlick konne bedienen, biddende ock dat die ehrw. synodus up bequame middelen wol dencken, daerdoer sy desses LEFFERTZ mochten entschlagen unnd eines anderen bequameren unnd duchtigeren predigers mechtig werden.

Res. synodi. Waerop syn. hoer to erkennen heft gegeven, dat synodus in disser saeke hefft angefangen tho handelen unnd gesinnet sye sulvest gemeltes LEFFERTI profectum unnd gavenn up morgenn an tho horenn, unnd dann in die saeke volkomelick schluten.

Sessio 8 antemeridiana hora 9, 12 Majj.

1. Post preces hefft die E. E. DODO VAN 2) AMSWEER doer D. assessorem

1) „synodus” naar YY en ZZ. Onze cod. heft slechts de afkorting „s.”

2) „Dodo van” naar ZZ. Onze cod. en YY hebben „Doe”.

und 1) dom. STRAETMANNUM an synodum fruntliken versocht, dat synodus sin E. assistieren wolle in die questiose saeke angaende die preposituren, so nit alleen sin privaet persoenn sunder dat gantze ministerium unnd kercken disser provincien sin concernierende.

Res. synodus, dat sie vorstaen hebbende, dat in disser saecke angaende syn persoenn unnd hierbevoer empfangene speciall commissie up den landtstag all resolutie gefallen iss, unnd concludieret sulcks woll vor nodig und christelick achten, unde geneiget was sin E. in gemelte sake by to staen, beklaget sick averst nit to weten eenige middel unnde wise, woe solckes in desem thostaende fruchtbaerlich geschien moge.

Anlangende averst die preposituren in genere, wert D. deputatis synodi belastiget vortaen instantelick bi die landtstenden desshalven an tho holden in sulcker wise, als D. deputatis alrede up den landtstag in re-queste remonstrieret hebben, unnde daerby doen, imfall in den eermaels gestelten unnd approbiertenn articulis die forme unnd wise van die bedieninge der preposituren betreffende etwes mochte begrepen sin, dat die rechtters oft redgers erachten, dat idt mochte strecken tho haerder prejudicio unnde infrengerunge haerder macht unnd gerechticheiten, dat solches mochte geendet unde gemelte articulen by de landtstende resumeriet worden.

2. Hefft LEFFERTUS HANTING im synodo eine propositio gedaen, gelick hem van synodo injungert was, unnde hebben sine gaven denn D. fratribus temclik well gefallen, welche die hopeninge schopfen unde crachten, dat he vlitich vortaenn studierende und sick oefenende in vinea Domini goede frucht sal kunnen schaffen. Synodus ock gesien hebbende honestum et egregium testimonium vitae suae anteaetae van dem consistorio tho Embdenn, oock testimonium examinis sui van coetu darsulvest, hefft daeran ein gnet behagen. Daerup hefft synodus D. HILLENIUM und D. assessorem an die E. E. heren hovetmannen affgeferdiget umb sick by haer E. E. tho erkundigenn, imfall die ehrw. synodus LEFFERTUM in hypotesi sulvest kortlick undersochte und examinierte an stede classis Enerumanae, offte darmede haer E. nit thofreden sye unde achte, dat haer gegeben sententie voldaan werde, darmede diessfals die E. REINT ALBERDA niet hadde tho pretendieren.

3. Iss die E. E. GEERT CLANDT compariert in synodo, begerende dat die resolutie, anno 1613 im synodo aver dem pastoerenn tho Scharmer genamen tho deportament dess pastoerss van sin predigdienst aldaer, mochte executiert werden, nademall gemelter pastoor sunder frucht tho

1) „und“ naar YY. Onze cod. heeft „van d.“ en ZZ „v.“

schaffen aldaer staet unde doer uneinicheit, twist unde veele moyte grote ergernisse anrechte, item dat gemelter pastoer gelt empfanghen unde echteluden gescheijden hefft etc.

Warup synodus sinn E. gefraget, offte diesulvige im nahmen unnde uth last der gemeente tho Schermer offte vor sine persoenn allene solche klagte tegens den pastoeren instellet. Hefft sin E. geantwordet sulckes tho doen niet uth last der gemeente sunderen alss magistratus ter plaetse.

Respondet synodus in die saeke niet tho konnen resolveren inauditio pastore, unnde derowegen sinn E. metsampt dem pastoeren SCHRANKENMULLER tegens 2 uhren up namiddag bescheiden wederumb tho comparieren.

Sessio 9 pomeridiana hora 2, 12 May.

1. Reportierden D. HILLENUS unnde D. BERNHARDUS im synodo folgende andtwort van die E. E. heren hovetmannen entfangen tho hebben, dat haer E. E. voer guet insuet, dat synodus persoenen uth haeren middelt committiere, welcke in presentia D. HILLENII unnd D. BERNHARDI THEODORICI gemelten LEFFERTUM undersoeken unnde in hypothesi examen medt hem beginnen, daerby vermanende dat synodus vorsichtig in dusser saeken handele, dat infall die persoon mucht duchtich befunden worden in sulcken plaetse met stichtinge tho staen, synodi handlinge nit tho undertruckinge unnd vorstoringe der gemeente strecke, die tho sin persoen gantzlick niet gesinnet iss.

2. Iss D. doctor WINSHEMIUS compariert up erforderen dess synodi, unnde gefraget synde alss volmacht des carspels Leenss, offte die gemeente sick dem iudicio des synodi underwerpenn, unnde imgefall LEFFERTUS so qualificiert befunden worde, dat synodus erachtet, dat het met fruchten wel by sie konte stahnn unde dienen, sie den 1) in sulke guetdunckent unnde urtheill synodi soldenn wollenn acquiesierenn.

Hefft D. doctor up vorgestelter vrage putative geantwordet nit tho erachtenn, dat de gemeente daerhenen solde konnen induciert unnd gebracht worden etc.

3. Synodus, in disse saeke viel swaricheit befindende unnd noch tho moete siende, hefft dom. HILLENII unnd D. assessorem BERNII. committiert met LEFFERTO HANTING privaetelick to spreken umb sin gemoet tho beproeven, oft hie niet lever der vocation gewetenshalven sick wolle entschlagen alss tegens der gemeente willenn laten indringen. Waerup hare w. w. 2) synodo relatiert, dat sie LEFFERTO HANTING med vele reden

1) „den” naar YY en ZZ. Onze cod. heeft „dem”.

2) „hare w. w.” naar YY. Onze cod. en ZZ hebben „he w.”

entlick daerhen persuadiert unnd induciert hebben, dat LEFFERTUS goetwillich angenamen die empfangene vocation wederumb in handen des E. E. REINT ALBERDA aver tho liefern unnde syn E. E. deswegen tho bedancken etc., begehrende dat synodus hem wolde tho einen anderen dienst behulplick syn unnde van den dreij folgende puncten schriftlicke getuichnisse medetheilen, alss:

1. dat synodus dat examen coetus Embdani sinn persoenn angaende in sinn esse let bliven unnd vor gut kent;

2. synodi urtheill unnd goetduncken van syne gethane propositie unnd gaven;

3. dat he umb geen ander reden der beropinge sick entschleit, alss dat he sick in syn geweten beswaret vindet sick tegens den willen der gemeente tho laten indringen, welches¹⁾ hem belavet.

4. Synodus, des E. E. GEERDT CLANDTZ [klachten]²⁾ tegens den pastorm tho Scharmer unde des pastorenn verantwordinge ingenamen unnd averwegen hebbende unnde befindende, dat die ingebrachte klagtenn nit verificiert werden, resolviert unnd kent vor guet, dat den E. E. GEERDT CLANT, imgefall henn E. by gedaenen klagte gedenckt tho persisteren, diesulvige alss eigentlick classicael synde in classe Dammonensi verolgen soll, classem autoriserende daerin tho handelen na behoeren.

Wat anbelanget privata uneinigkeit under malkanderen, hebben beide parthyen doer viell tusschenspreken unnd vormanen des synodi malkanderen die hant gegeven tot ein teken van broederlicker reconcilie unnd voergevinge, etc.

5. Dom. deputatis synodi wordt belastet, dat sie die saeke HEINRICI MEINARDI, welke he im synodo bi requeste ingegeven, up den landtsdag synodi nomine sollen vordragen unnd vorderen helpen.

6. Iss dominus HERMANNUS DRECKIUS beschuldicht, dat hy einen man met siner vorigenn vrouwen susterdochter, so he thovoren beslapen, hadde gecopuleirt, welcher sich beropen up classis Middelstumanae consensus, welche sulches tho doenn hem parmittiert, uth der oersake dat gemelte persoenen nit langer in hoererye maecten leven, unnde RITZKENS, die redger ter plaetse, sulckes mede urgiert na luit sin egen schrivent, im synodo vorgelesen.

Res. synodus, dat classis qualick gedaen und pecciert hebbe tegens Gottz woert und die gemeine regell: non esse facienda mala, ut eveniant bona.

1) „welches“ YY heeft „welches synodus“.

2) „[klachten]“ aangevuld uit YY.

Hefft darumb classen censureert unde vormanet tho tho siehen, dat sie sick in tali vel simili casu dergestalt nit mehr verlopenn.

Sequitur grava. 4 classis Dammonensis.

7. Klaget classis, dat die echtestaet daerin ock seer van ontellike persoenen onteerett wordt, dat sie nae gedaner proclamation einn geruyme tyt, jae wel ettelicke jaren by malekanderen als echteluden conversieren ende huyssholden sonder sick tho laten in der kercken copulieren, welckes doch van den redgeren hier unnd daer niet gestraffet noch wedersproken wert.

Res. syn., dat D. deputatis synodi 1) kumpstig sulckes an die E. E. hoechw. heren hovetlude sullen remonstrieren unnd nomine synodi anholden, dat haer E. E. doer expresse mandaten die redgeren constringieren up diejenigen, so proclamiert synde ane copulatie tsamenleven, tho letten unnde solche grote unordnung unde enteherung des h. echtestandes tho straffenn na behooren.

Gravamina classis Loppersumanae.

8. 1. Dat doch ordening gestellet unnde underhouden werde over het versoecken des h. ministerii, ne tam impudenter currant candidati antequam vocentur, ut ita scandala maxima vitentur et Anabaptistarum in s. ministerium calumniae praecedantur.

Res. syn., dat classis up solche persoenen achtunge sollen hebben, dat diesulvigen dem 13 articulo der kerckenordnung gemess sick dragen und holden unnd denne, so sulcks tenbutengahenn, tegenstaen und straffen.

2. Dewile dagelicks viele unnd grouwelicke abusen int anverden van den ehstandt gesporet worden, dat doch die solanghe vorwachtete echtordenunge eenmael vofeerdiget unde confirmiceret moge worden.

9. Res. Syn. will D. deputati synodi sulckes in haer remonstrantie up den lantdsdach mede avergegeven hebben, dat vortaen D. deputatis sulckes urgieren unnd umb resolutie anholden.

3. Dewile in den Omblanden vele syn, diewelcke gene Mennonisten en syn, danner haere kinderenn ongedoept liggen laten, unnde ettelickemael vermaent synde datselve moetwillich verschloffen, dat daer einige voerseninge in geschienn muchte.

10. Res. synodus 1), dat die prediger by alsulcken luyden haer ampt sullen neerstelick met vormanen ende straffen vorrichten unnde den successum Godt befehlen.

1) „synodi” naar YY en ZZ. Onze cod. heeft slechts de afkorting „s.”

4. *a.* Hoe men sich holdenn sal mit sodanighe luden, die Mennisten synde sonder eenige wettelicke proclamatiën sich van die Mennonisten vermaeneren laten copulieren, *b.* item die van unss vor die copulatiën quasi uth dwanck gedoept synde, daerna den Mennonisten weder bivallen ende onse ordeninge lasteren.

11. Res. synodus¹⁾ up die eerste frage *a.*: will idt up den Westerwerff beslaten iss, dat sulcke copulatie vor unwettelick unnde keinder weerden sullen geholden werden, dat D. deputati synodi copie van sodanige resolutie forderen unnde anholden umb publicatie dessulvigen.

Up die 2 frage respondiërt synodus¹⁾, dat men sich sall richten na der kerckenordering unnde bethere underholdenen gebruyck, mede med vormanen vor unde na der copulatie anholden, dat ander Godt unnd haer conscientie befehrend.

5. Dat doch S. G. unde die E. heren Gedeputeerden, willende²⁾ tot verhoedinge van die alienatie een register oprechten van die geistelike goederen, sodanige registeren door mandaten offte andere middelen van die heren collatorn offt kerckvoegeden wollen vorderen unde daermede den predigeren niet beswaren, opdat si in harer stichtinge by edelen und unedelen nit vorhindert mogen worden, unde meestelick daerom dewile voele predigeren syn, die wel lange gestaen hebben in einige plaetsen unde die weete niet krigen konnen van die geistelike goederen, by haer gelegenn.

12. Res. syn. Blijft synodus by de vorgenamen resolutie in articulo 1 sess. 5.

6. Dat dese moderatie gebruycket worde in die jaerlichsche visitatie der h. deputatorum synodi, dat sy nergens anders en visitieren, als daer eenige groote swaricheit opstaet, welke vann den classis niet bygelecht kan worden, ende dat erstlick tot vermidinge van grote jaerlichsche kosten, 2. ende ock updat der classium autoriteit daerdoer niet geswecket worde.

13. Res. synodus, dat idt sall vorbliven bij voriger resolution unnde angefangenen gebrücke.

7. Dat doch domini LEONIS ABELI zaliger, item domini LUCAE, pastoris in Zeripe, ende domini HENDRICI, pastoris in Woltersum kinderen ter schoelen liggende met einen behoerlickeren stipendio versien mogenn werden na so lange versoeken, updat sy haer angevangene studia mogenn achtervolgen.

1) „synodus” naar YY. Onze codex heeft slechts de afkorting „s.”

2) „willende” YY heeft „willen”.

14. Res. synod., dat domini deputati synodi by denn h. rentemeister J. HUISSMAN sick sullen erkundigen, offte eenige allummatio¹⁾ gegahnn, unde den gemelte kinderen an die E. E. h. gecommitterden van die landtschap nomine synodi recommendieren vor anderen gefordert te worden.

Gravamen classis Enerumanae.

Wordt alsoch de novo geklaget, dat eenige sick anmatigen om in kerckensaecken willen tho gebieden hebben, daer sie doch unser religion unde alsoe der Gereformerder kercken niet toegedaen synn, sonder vianden derselver synt, unde daerup versocht, dat sulckes mochte affgeschaffet worden.

15. Res. synodus, dat idt nit behoere tho geschien, unde na allen vermogen sal gewehret unde tegengestahnn werden.

Gravamen classis Suidthorumanae.

Also die predigeren, op die frontieren van Frieslanndt woenende, klagen, dat se grote narede moeten hoeren wegen dess, dat sie unge-doekte persoenen niet willen copulieren, welckes dannoch in Vrieslandt gedaen wordt, so iss des classis versoeck, dat dese synodus een vrvindelic schrivent an den synodum van Vrieslandt wolden laeten gelangen, omme comformiteit sowell in de ceremonien als in de leer tho holden.

16. Res. syn., dat sulckes nodig unnd behorlick sy, unde belastiget D. deputatis synodi eerster gelegentheit datsolvighe int werck tho stellenn.

Gravamina classis Oldamptensis.

Sess. 10, 13 May hora 8 antemeridiana.

1. Classis doleert, dat die Mennisten niet alleene opentlich lerenn, stridende datelick tegenn der E. E. heren verbotsmandaet, gedateert unde gepubliciert den 8 January anno 1614, sonderen oick boeken drucken laeten, daerin sy seltzame, schrickelicke erroren openbaren tot nadeel der warenn gemeene Christi.

1. Res. syn., dat domini deputati by den E. E. hochw. heren borgermeesteren unnde rath tho Groningen anholden sollenn umb executie haerders E. E. tegens der Wederdoperen exercitie gepubliciert mandaten, unnd by den E. E. heren drost versoecken, dat JAN DERICKS wegen syns boecks to rede gestellet werde, unde sonderling van hem vorforsche, woe syne negest uthgegangen 2 boecken gedruickt syn.

2. Dat eenige kerckvogeden, diaconen noch geen lidmaten der gemeene Christi sint, sonder eenige sint vorachters des h. ministerii, unde ettelicke levenn seer dissoluit tot grote ergernissen der gantzcher gemeene unnde

1) „eenige alummatio“ YY heeft „ock enige alimentationes“.

kleinachtige der vromer dienaren, unnd klagelike voertplantige der sonden des dronckenheits, godeslasteringe unnd andersins.

2. Res. synodus, dat classis die namen sulcker personenn ann D. deputatos synodi averschriven, die datsulvige an die E. E. heren borgermeisteren unnd rath sullen laeten gelangen om daerin tho remedieren.

3. Dat noch die vastelavontsboven¹⁾ ongestraffet alle jahren ontrent vastelavont mit vermommungen, verkleeden, dansen, hoeveren²⁾ unde andere onchristelike idelheit ende moetwille lopenn, tot openbare voertplantige der sonden ende godtloosheyt, strydende tegen dat uthgedruckte woert Godes ende alle erbarheyt.

3. Res. synodus, dat tegenn ankumpstigen fastnachten deputati synodi by die E. E. heren borgermeister unnd rath ansoecken om sulckes ernstlick tho vorbeden unnd tho straffen, desgelicken sie oeck sullen doen an die E. E. heren Gedeputeerden, dewile desgelicken clage van allen clasibus geforet wert.

4. Dat oick op eenige plaetsen den weerden unde krogeren des Sondages voer ende under die predige bier tappen by den dronckers ende andere sittende gasten tot droeffnisse veeler fromen, daerdorch die godtloosheyt sowell bij sulcken weerden und krogeren alss by den dronckers gepleget unde gestercket wort.

4. Res. synodus, dat deputati synodi ann die E. E. heren borgemeister unnd rath, woe oek wegegn der Ommelanden an die E. E. h. Gedeputerden sullen remonstreren, dat sulckes ernstlick verboden ende gestraffet werde.

5. Isst im synodo eine questie gemoviert, oft een stieffvader sins stieffsohns nahgelaten weduwe moge trouwen unnd echtigenn.

Respondiert synodus, dat sulkes nit moge geschien noch behoere thogelaten to worden.

6. Eracht die ehrw. synodus, dat D. deputati synodi in haeren ampte sick trouwelick unnd behoerliken hebben gequeten, sick tegens haer w. voer haeren trouwen dienst vlitig bedanckende.

7. Iss censura morum geholden unnd godtdanck nemant straffweerdich erfundenn worden, alssdat sie sick by wehrendem synodo anders souden gedragenn hebben, alss behoret.

1) „vastelavontsboven” YY heeft „vastelavontsboeven”, ZZ „vastelavontsbieren”.

2) „hoeveren” YY heeft „hoerieren”.

8. Sint in deputatos synodi eligiert worden: D. UCHEMANNUS 1), D. BERNHARDUS 2) ESINGANUS, PLACIUS 3), REMBERTUS GEORGIJ 4).

Endtlich iss die christliche synodus met dancksaginge beschlatenn, unnd die acta vann die ahnwesende heeren broders underteckent.

CHRISTOPHORUS UCHEMANNUS, servus J. C. in ecclesia Groningana, synodi praeses.

BERNHARDUS ANDRAEAE, pastor Esinganus, assessor synodi.

GEORGIUS PLACIUS, pastor Dammonensis, scriba synodi.

HENRICUS CREVELT, prediger te Middelberth.

RODOLPHUS WICHERINGE, olderlinge.

HIDDO LAMBERTI GROOTHUSANUS, in Fermsum pastor.

TITUS THEODORI, in Slochtern pastor.

WILHELMUS WALRAVEN, v. d. m. in Westerebden.

JOHANNES EGBERTI, pastor in Lhermisz.

LUCAS WIEDEMARIUS, pastor in Zeeripe.

ANDREAS STRAETMANNUS, pastor in Suidtwolda.

HERMANNUS ARNOLDI RHENANUS, pastor in Middelstum.

WILHELMUS JOHANNIS, pastor in Huesinghen.

ADOLPHUS BESTEN, pastor in Whee.

JOHANNES SCHMALTZIUS, pastor in Tinallinga.

BARTHOLOMAEUS BILLERBEKE, pastor in Werfhusen.

NICOLAUS PETRI, pastor in Visvliet.

JOHANNES LUBBERTI, pastor in Gripskerken.

REMBERTUS GEORGIJ, pastor Medanus in Veteri Praefectura.

BERNHARDUS GOLTSVERDEN, pastor in Bleiham.

Desse acta synodalia sint van unss alss deputatis synodi overgesien und collationeret, unde mit den undergeteckenden originali overeenstemmende befonden, ohrkonden wi ondergeschr. mit unsen egen handen.

Actum Groningen den 13 Junij anno 1615.

CHRISTOPHORUS UCHEMANNUS, deputatus synodi.

GEORGIUS PLACIUS, deputatus synodi.

REMBERTUS GEORGIJ, deputatus synodi 5).

1) „Uchemannus“ ZZ heeft „Christophorus Uchemannus Gron.“

2) „Bernardus“ ZZ heeft „Bernardus Andreae“.

3) „Placius“ ZZ heeft „D. Georgius Placius Dammonens“.

4) „Georgii“ ZZ heeft „Georgii Medanus“.

5) Hierop volgt nog in YY: „Actorum synodaliū anni 1615 finis“.